

100 LET CELNÍ A MĚNOVÉ UNIE LICHTENŠTENSKA SE ŠVÝCARSKEM

Před 100 lety se Lichtenštejnsko hospodářsky propojilo se Švýcarskem. Orientace na hospodářsky silného, liberálního a neutrálního souseda se mu vyplatila. I nadále však má nadstandardní vztahy s Rakouskem.

ING. PAVEL JURÍK

Lichtenštejnské knížectví na západě soused se Švýcarskem a na východě s Voralbergskem, patřícím k rakouským zemím. Od svého vzniku v roce 1719 bylo Lichtenštejnské knížectví více hospodářsky spojeno se svým okolím. Protože Lichtenštejnsko tehdy bylo malou a chudou zemí (ze kterého část obyvatel emigrovala za lepší obživou), finančně záviselo na každoroční podpoře svého rozpočtu z moravských panství Liechtensteinů. To byla povinnost knížecího rodu, jak bylo nařízeno císařem Karlem VI. v patentu vydaném 23. ledna 1719.

Spolupráce s Rakouskem

V německých zemích se nepoužívala jednotná měna, a to komplikovalo obchodní a finanční transakce. Určitým ulehčením byl vznik Jihoněmeckého mincovního spolku (*Süddeutsche Münzverein*) v roce 1837, jehož zakládajícími členy byly Bavorsko, Württembergsko, Badensko, Hesse-Darmstadt, Nassau a svobodné město Frankfurt.

V lednu 1857 Rakousko a Lichtenštejnsko uzavřely dohodu o připojení k Německému celnímu spolku. Na území těchto států platil spolkový zlatý, který se dělil na 100 krejcarů. Měnou používanou v knížectví byl dalších deset let spolkový zlatý, od roku 1867 rakouský zlatý a od roku 1892 rakouská koruna.

Když 8. července 1866 Pruské království porazilo Rakousko v bitvě u Hradce Králové, definitivně ho vytlačilo z Německého spolku. V důsledku toho zanikl i spolkový tolar a Lichtenštejnsko přijalo jako svou měnu de facto rakouskou měnu, i když stále razilo i vlastní zlaté a stříbrné mince. Od 80. let 19. století nastala doba rozkvětu rakouské měny a hospodářství. Rakouská národní banka vybudovala třetí největší zlaté rezervy v Evropě (po Rusku a Francii) a kryla jimi emisi svých bankovek. Rakouský stát dokázal splatit všechny své dluhy a vyměnit do roku 1900 nekryté státopvky z první poloviny 19. století za zlaté a stříbrné mince. Toto "zlaté období" rakouské měny bohužel nenávratně ukončila první světová válka.

Od roku 1914 se ceny každým rokem zdvojnásobovaly a na podzim roku 1921 knížectví zasáhla prudká inflace dosahující více než 50 % a od srpna 1922 již více než 100 % měsíčně. Úspory obyvatelstva, firem a státu byly znehodnoceny, pokud nebyly včas vyměněny za zahraniční měnu nebo nebyly uloženy ve zlatých a stříbrných mincích. V nominálních hodnotách byly životní náklady v sousedním Rakousku 14.000krát vyšší než před válkou.

Habsburská monarchie se rozpadla na Rakouskou republiku, Uherské království a několik dalších nástupnických států (Československo, Polsko ad.). Hyperinflaci doprovázel nedostatek zahraničních deviz nutných pro dovoz surovin a potravin, vysoká nezaměstnanost a úmrtnost obyvatelstva (nemoci, sebevraždy), rozpad trhu a vysoké válečné reparace.

Lichtensteinové jako říšská knížata razila zlaté a stříbrné mince – stříbrná mince v hodnotě 1 zlatý (1904) s portrétem knížete Jana II. - V Lichtenštejnsku platily i rakouské koruny jako např. zlatá mince v hodnotě 20 rakouských korun s vyobrazením císaře Františka Josefa I. (1892).

Nelehké dilema politiků

Lichtenštejnsko bylo díky svým ekonomickým vazbám na Rakousko-Uhersko významně zasaženo už za první světové války hospodářskými sankcemi Spojenců, které téměř znemožňovaly dovoz potravin ze Švýcarska. Lichtenštejnsko bylo na pokraji stát se „chudobincem Evropy“, jak píše jeho historici a tak vláda knížectví musela najít řešení této těžké situace.

Nejvhodnějším bylo podle většiny ekonomů ukončit vazbu na Rakouskou republiku, ale názor politiků nebyl jednotný. Křesťanskosociální lidová strana (dnes Volkunion) prosazovala příklon ke Švýcarsku, Občanská strana (dnes Strana progresivních občanů, FBP) vedla kampaň za zachování spolupráce s Rakouskem. Někteří politici se domnívali, že spolupráce s Rakouskem je perspektivnější (větší trh), zejména pokud se v budoucnu Rakousko spojí s Německem (to však Spojenci vyloučili).

Na druhou stranu ve švýcarských kantonech St. Gallen a Graubünden panovaly obavy z nové celní hranice, kterou bude nákladnější střežit. Školský systém v knížectví byl ve srovnání se švýcarským považován za nedostatečný. Obavy panovaly i ohledně víry, švýcarské obyvatelstvo bylo převážně protestantské a lichtenštejnské katolické. Někteří lidé v knížectví se obávali, že celní a měnová unie Lichtenštejnska se Švýcarskem se stanou prvním krokem sjednocení s ním, kde se knížectví stane jedním z jeho kantonů.

Nouzová poukázka Lichtenštejnska z let 1920-1923 (20 haléřů).

Celní unie 1923

Ještě v roce 1919 Lichtenštejnsko vypovědělo celní smlouvu s Rakouskem z roku 1852, které se pak logicky začalo bránit cly a povoleními dovozům z Lichtenštejnska. Paradoxně železniční trať z rakouského Feldkirchu do Buchsu (otevřená roku 1872) patřila rakouským spolkovým drahám (z 18,5 km délky vedla po lichtenštejnském území více než polovina délky).

První krok k úzké spolupráci se Švýcarskem učinila lichtenštejnská vláda 29. března 1923 podpisem *Švýcarsko-lichtenštejnské celní dohody*. Její platnost byla odložena na **1. leden 1924**, aby byl čas na přípravu zákonů a nařízení. Knížectví se tím vzdalo části své suverenity (např. zmocnilo Švýcarsko ho zastupovat při jednání s jinými státy ve věcech souvisejících se cly), když převzalo všechny švýcarské zákony, které s touto dohodou souvisely. Lichtenštejnsko toho ale nikdy nelitovalo, převzetí liberálního zákonodárství svého souseda mu pomohlo uvolnit a podpořit rozvoj vlastní ekonomiky.

Velmi rychle se ukázalo, že ekonomická vazba na Švýcarsko byla správným rozhodnutím. Exportně výkonná, od roku 1815 neutrální země, pomohla Lichtenštejnsku. V meziválečném období paušální tarify Švýcarska tvořily až jednu čtvrtinu příjmů státního rozpočtu knížectví.

Členové lichtenštejnské komise vyjednávací v roce 1920 podmínky celní dohody se Švýcarskem. Zleva: legační rada Emil Beck, poslanec Zemského sněmu Wilhelm Beck, náměstek vládního rady Emil Batliner. Zleva sedící: prezident Zemského sněmu Fritz Walser a vyslanec Lichtenštejnska ve Švýcarsku princ Eduard z Liechtensteinu.
(Liechtensteinisches Landesarchiv, LI LA B 55 / 027 / 001, Repro: Walter Wachter, Schaan)

Měnová unie 1924

Druhým krokem bylo oddělení země od inflační rakouské měny, podobně jako to v únoru 1919 udělalo Československo. Začátkem roku 1920 vládnoucí kníže Jan II. vydal výnos o vydání emise nouzových papírových peněz. Vláda rychle objednala tisk poukázek v hodnotě 10, 20 a 50 haléřů. Vyšší nominály nabyly zavedeny, protože by bylo třeba použít tisk s vyšší ochranou peněz proti padělání, a na to vláda tehdy neměla dostatek peněz.

Zvažovalo se i zavedení vlastní měny, ale toto rozhodnutí bylo odloženo, protože bylo velmi nákladné. Země se neobešla bez značné finanční pomoci knížete Jana II. z Liechtensteinu, která pocházela převážně z majetku jeho rodu v Československu.

Už od roku 1917 se v Lichtenštejnsku stále více samovolně prosazovala platba švýcarským frankem, takže přechod z koruny na frank nebyl překvapením ani problémem. V březnu 1920 místní deník *Volksblatt* lakonicky konstatoval: „*Nikdo už nechce přijímat koruny jako platbu; každý chce franky.*“ Tzv. *Währungsgesetz* (měnový zákon) byl schválen Zemským sněmem 11. dubna 1924 a oficiálně byl zveřejněn v deníku *Volksblatt* o tři týdny později.

Volksblatt ještě 3. května 1924 informoval, že: „*Jediná zákonná měna je švýcarský frank jako lichtenštejnský frank. Mince, bankovky a další platební prostředky, které jsou ve Švýcarsku uznávány jako zákonné platidlo, jsou považovány za zákonné platební prostředky... Kdekoli se v lichtenštejnských zákonech, nařízeních a vyhláškách objeví slovo „krone“, bude nahrazeno slovem „frank“ a slovo „heller“ se nahrazuje slovem „rappen“ a částka zůstane nezměněna, takže jsou poté denominovány ve stejné výši ve francích, jako byly dříve v korunách.*“

Pamětní známka a dopisnice vydaná lichtenštejnskou poštou k 100. výročí celní unie Lichtenštejnska se Švýcarskem.

Zákonem daný návrh referenda nebyl využit. A tak byl švýcarský frank v Lichtenštejském knížectví oficiálně zaveden jako měna **26. května 1924**. Další dohoda mezi Švýcarskem a Lichtenštejskem definovala podmínky, za kterých knížectví může vydávat zlaté a stříbrné pamětní mince. V průběhu století byly dohody aktualizovány podle potřeby.

Pamětní známky vydané k 100. výročí celní unie Lichtenštejska se Švýcarskem.

Švýcarský frank je od května 1924 zákonným platidlem na území Lichtenštejska (bankovky 100 CHF nové emise z roku 2019).

Literatura:

Juřík Pavel, *Liechtensteinové, Pevně a stále*, Universum 2023

100 Jahre Zollvertrag Schweiz–Liechtenstein, Regierung des Fürstentums Liechtenstein, Vaduz 2023